

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

Prezentowana tu ścieżka przyrodnicza znajduje się na terenie Nadleśnictwa Strzałowo, położonego w północno-zachodniej części Puszczy Piskiej.

Początek ścieżki zaczyna się przy drodze Piecki - Mikołajki na skraju rezerwatu „Strzałowo”, około 200 m za tablicą informacyjną o zjeździe do siedziby Nadleśnictwa Strzałowo. Na początku ścieżki znajduje się tablica informacyjna o trasie i przebiegu ścieżki. Oznakowana jest zielonymi strzałkami. Ciekawe przyrodniczo miejsca na trasie ścieżki oznakowane są numerami umieszczonymi na słupkach

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

pomalowanych na kolor biało-zielony. Na całej ścieżce takich punktów jest 11, a długość ścieżki wynosi ok. 5.2 km. Dla osób mniej sprawnych proponujemy wariant o długości ok. 3.1 km. Wtedy z punktu 2 przechodzimy na punkt 9 z pominięciem punktów od 3 do 8. Ścieżka prowadzi przez mozaikę zróżnicowanych pod względem wieku i siedlisk drzewostanów iglastych i liściastych. Trasa ścieżki przebiega również obok miejsc interesujących krajobrazowo oraz ciekawych ze względów na dziedzictwo kulturowe. Szczegółowe informacje o tym, co prezentują poszczególne punkty zamieszczamy w dalszej części folderu.

Zwiedzanie zaczynamy od zapoznania się z tablicą informacyjną znajdującą się na początku ścieżki. Na końcu folderu znajduje się mapka taka sama jak na tablicy.

Po przejściu około 250 m zatrzymujemy się przy **punkcie nr 1**. W punkcie tym prezentujemy rezerwat leśny „Strzałowo”. Rezerwat został utworzony w 1962 roku w celu ochrony ekotypu (formy) sosny mazurskiej. Sosny rosnące w rezerwacie charakteryzują się gonnością i dorastają do wysokości 38 m. Rosną na bardzo żyznym siedlisku lasu świeżego (Lśw). W przeszłości na siedliskach tych zwanych grądami rosły drzewostany liściaste zaś drzewostan, który widzimy jest sztucznie posadzony przez leśników w roku 1840. Obecnie obserwujemy powolne wkraczanie w miejsce sosny i świerka gatunków typowych dla grądów: lipy drobnolistnej, dębu szypułkowego, klonu zwyczajnego. W dole lasu rosną gatunki typowe dla grądu: szczyr trwały, przylaszczka zwyczajna, marzanka wonna, jaskier kosmaty oraz wiciokrzew suchodrzew i chroniony wawrzynek wilczełyko.

Drzewostan ten cechuje wysoka zasobność drewna, czyli ilość m³/ha i wynosi obecnie 564 m³/ha. W rezerwacie wytypowano sześć drzew doborowych. Jedno z nich z numerem 828 widzimy w tym miejscu. Drzewa te charakteryzują się najlepszymi cechami pod

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

względem długości strzały, regularności korony oraz gładkim bezszępnym i prostym pniem. Z drzew tych pozyskuje się nasiona i zrzazy, z których zakładane są specjalne plantacje nasienne.

Po przejściu około 1 km zatrzymujemy się w **punkcie nr 2**. Znajdujemy się na styku młodnika posadzonego w roku 1990 roku i drzewostanu, który obecnie jest w wieku około 140 lat. W młodniku tym oprócz posadzonych sztucznie przez leśnika sosen, świerków, modrzewi i dębów, wyrosły również w sposób naturalny klony, wiązy, jesiony. W celu zabezpieczenia młodnika przed zgryzaniem przez jelenie i sarny został on ogrodzony siatką i drutem na wysokość 2.20 m. Jest to jeden ze sposobów skutecznej ochrony upraw i młodników przed zwierzyną. Obecnie leśnicy odchodzą od pozyskania drewna metodą dużych zrębów zupełnych szczególnie na siedliskach żyznych. I tak drzewostan 140-letni rosnący obok będzie wycięty rębnią złożoną. Najpierw wycięta będzie część drzew i w ich miejsce posadzi się nowy las. Wykorzystane zostaną również występujące w przeredzeniach kępy naturalnego odnowienia grabu i brzozy. Po pewnym czasie wycięte zostaną pozostałe drzewa i odnowione pożądanymi gatunkami liściastymi. Cykl ten trwał będzie 10-20 lat. Jest to forma przebudowy lasu, która w skrócie oznacza zastąpienie drzew iglastych liściastymi, właściwymi dla danego siedliska.

Przechodzimy przez drzewostan 140 - letni oraz uprawę posadzoną w 1992 roku i wchodzimy w bardzo stary drzewostan dębowo-sosnowo-grabowy o naturalnym charakterze, zatrzymujemy się w **punkcie nr 3**. W punkcie tym możemy podziwiać okazałe 200-350 letnie dęby szypułkowe.

Całość drzewostanu została wyłączona z pozyskania drewna w jakiegokolwiek formie (również posuszu, czyli tzw. suszek) ze względu na obecność grupowego pomnika przyrody oraz naturalny charakter lasu. W głębi na lewo widzimy fragment lasu ogrodzony płotkami z tyczek i żerdzi świerkowych. W środku widzimy chronione przed zgryzaniem przez jeleniowate odnowienie naturalne jesionu

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

wyniosłego i wiązu górskiego. Dla porównania możemy zobaczyć na zewnątrz zgryzione przez zwierzynę płową czyli jelenie i sarny drzewka jesionu.

W **punkcie nr 4** prezentowany jest zdecydowanie naturalny fragment lasu rosnącego wiecznie od tysiącleci. Jest to siedlisko olsu typowego zwanego inaczej olsem kępkowym. Olchy wyrastają na kępach wystających z wody. Gdy drzewo ze starości w wieku około 100-140 lat umiera, w to miejsce wyrasta samoistnie z obsiewu lub odrośli kolejne. Cykl ten powtarza się wiecznie. Przy odrobinie szczęścia w siedlisku tym wczesną wiosną do maja możemy zobaczyć bociana czarnego. Jest to typowe miejsce dla rozrodu tego pięknego i dostojnego, a jednocześnie bardzo czujnego ptaka. W takim biotopie gniazduje również brodziec samotny. Jest to ptak z rzędu siewkowatych gnieźdzący się na drzewach, zajmując gniazdo innych ptaków najczęściej drozda śpiewaka i kosa. Na terenie nadleśnictwa wszystkie olsy ze względu na swoje walory przyrodnicze oraz zatrzymanie znacznych ilości wody tak ważnej dla otaczających je drzewostanów, zostały wyłączone z użytkowania rębnego.

Punkt nr 5 to przykład wpływu monokultur świerkowych na glebę leśną. Posadzony przed 20 laty las sosnowo-dębowy i nie zabezpieczony przed zwierzyną, w wyniku ciągłego uzupełniania świerkiem przekształcił się w monolit świerkowy. Świerk bardzo silnie ocienia glebę powstrzymując rozwijanie się runa zielnego. Z kolei opad igliwia świerkowego powoduje powstawanie martwej kwaśnej ściółki. Te dwa czynniki działające wspólnie powodują zakwaszenie gleby, a tym samym jej degradację. W punkcie tym możemy obserwować na świerkach zranienia pni drzew powstałe w wyniku spałowania przez jelenie. Spałowanie to fachowe określenie sposobu żerowania jeleni, czyli zrywania zębami cienkiej młodej kory świerkowej. W miejscach zranienia następuje infekcja grzybów powodujących wewnętrzną zgniliznę drewna. Drzewa takie są osłabione i narażone na złamanie.

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

Po przejściu około 300 m w **punkcie nr 6** po lewej stronie w głębi widzimy przykład (dla porównania punkt nr 2) intensywnego zgryzania uprawy przez zwierzynę. Na uprawie tej założonej w 1978 roku powinny rosnać drzewa wysokości około 10 m. Uprawa ta nie była zabezpieczona przed jeleniowatymi poprzez ogrodzenie, widzimy więc silnie zgryzione dęby, lipy i graby wysokości 2 m.

Na terenie Nadleśnictwa Strzałowo zostały utworzone Ośrodki Hodowli Zwierzyny, gdzie prowadzona jest wzorowa gospodarka łowiecka. Las jako ekosystem funkcjonuje w oparciu o prawa ekologiczne. Jest to środowisko na które składają się również gatunki zwierząt łownych o nie małym znaczeniu gospodarczym i dużej roli w środowisku leśnym.

Na końcu opisywanej uprawy skręcamy w prawo i po przejściu około 300 m znajdujemy się w **punkcie nr 7**, który jest jednocześnie miejscem odpoczynku. W dole znajduje się jezioro dystroficzne z trzema pływającymi wyspami.

Jezioro powstało z bezodpływowej misy wytopiskowej, w której leżała bryła lodowca. Woda jest silnie kwaśna a jezioro powoli zarasta nasuwającym się na lustro wody kożuchem torfowców. Pływające wyspy to oderwane od brzegu fragmenty kożucha torfowego. Brzegi jeziora porasta roślinność typowa dla torfowiska wysokiego: torfowiec, modrzewnica północna, chroniona owadożerna rosiczka okrągłolistna, borówka bagienna zwana też pijanicą.

Po lewej stronie **punktu nr 8** znajduje się bagno, które w zamierzchłych czasach było podobnie jak w punkcie nr 7, jeziorkiem dystroficznym.

Jest to przykład ekologicznych procesów zachodzących w przyrodzie, czyli stopniowego przejścia jednej formy zbiorowiska roślinności w inną. W tym wypadku na torfowisku wyrosły już brzozy. W przyszłości będzie tu las.

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

Po przejściu około 250 m wychodzimy znów na ścieżkę, którą wcześniej szliśmy. Z trasy skręcamy na prawo, przy uprawie grodzonej drutem i później wzdłuż łąki dochodzimy do **punktu nr 9**. Około 1000 lat temu łąki tej nie było. Na skutek działalności człowieka istniejące bagno, które tu było wcześniej zostało przekształcone w łąkę. Tego typu łąki na terenie nadleśnictwa utrzymywane są w stanie kośnym tj. wykaszane co najmniej raz w roku. Na łąkach tych żerują jelenie i sarny, które możemy spotkać rano lub wieczorem. Tutaj żurawie odprawiają swój taniec godowy.

Po drugiej stronie łąki, w głębi widzimy fragment lasu wilgotnego, rosnącego na siedlisku grądu niskiego. Las ten został wyłączony z produkcji drewna i możemy tam obserwować procesy naturalnego odnawiania lasu bez ingerencji człowieka. Proces ten oczywiście jest bardzo powolny, ale przyrody nie należy poganiać.

Przechodząc do następnego punktu, po około 500 m, z prawej strony widzimy obfite odnowienia naturalne jaworu. Dochodzimy nad brzeg jeziora do **punktu nr 10**. W miejscu tym znajduje się mały cmentarzyk, na którym spoczywają członkowie rodziny ówczesnego nadleśniczego, a jednocześnie rodziny znanego niemieckiego pisarza Ernsta Wiecherta. Pisarz ten będący synem leśniczego z Pierśławka (wówczas Kleinort) opisywał miejscową przyrodę i ludzi związanych z lasami w książkach „Lasy i ludzie”, „Dzieci Jerominów”.

Idąc dalej ścieżką od grobów wzdłuż jeziora mamy okazję podziwiać jedne z najstarszych sosen mazurskich. Niektóre z nich osiągają wiek 250 lat. W drzewostanie tym możemy zaobserwować następujący w sposób naturalny proces zmiany lasu iglastego w liściasty. Sosny z wiekiem umierają i zastępuje je las liściasty grabowo-dębowo-lipowy.

Wędrówkę ścieżką kończymy w **punkcie nr 11** na pomoście wybudowanym jednocześnie dla celów przeciwpożarowych, jako punkt czerpania wody. Z pomostu roztacza się widok na jezioro Majcz Wielki.

Ścieżka przyrodnicza w Nadleśnictwie Strzałowo

Jest to jedno z ostatnich jezior na Mazurach mających wody w I klasie czystości. Z pomostu patrząc w toń jeziora zobaczyć możemy podwodne łąki ramienic. Rośliny te wskazują, że stoimy nad jeziorem o bardzo czystej wodzie. Z tyłu w głębi widać budynek siedziby Nadleśnictwa Strzałowo.

Wydano na zlecenie Nadleśnictwa Strzałowo

Dodatek B. D.

Jezioro rzeczywiście jest jeszcze bardzo czyste, a woda ma specyficzny i rzadki odcień błękitu. Nadbrzeże w sąsiedztwie nadleśnictwa jest bardzo piękne. Niestety w ostatnim czasie miejsce to odkryli dla siebie „turyści“ koczujący na okolicznych kempingach i polach namiotowych. Przy pięknej pogodzie na małą plażę w Strzałowie przybywają wrakami samochodowymi całe hordy wrzeszczących amatorów kąpieli w tym (jeszcze) pięknym miejscu, którzy nie tylko okropnie hałasują, ale i niemiłosiernie zaśmiecają las między jeziorem i siedzibą nadleśnictwa. Miejmy nadzieję, że Nadleśnictwo Strzałowo znajdzie sposób na pozbycie się tych (nie)naturalnych szkodników lasu.